

- OFFEN Karen: *Defining Feminism: A Comparative Historical Approach*. „Signs” 1988 nr 1 s. 119-157.
- PALMER Susan: *Women’s “Cocoon Work” in New Religious Movements: Sexual Experimentations and Feminine Rites of Passage*. „Journal for the Scientific Study of Religion” 1993 nr 4 s. 343-355.
- ROMMELSPACHER Birgit: *Right-wing ‘feminism’ a challenge to feminism as an emancipatory movement*. W: *Women, Citizenship and Different*. Ed. Nira Yuval-Davis, Pnina Werbner. London–New York: Zed Books 1999.
- SKULTANS Vieda: *The Brahma Kumaris and the role of women*. W: *Women as Teachers and Disciples in Traditional and New Religions*. Ed. Elizabeth Puttick, Peter B Clarke. Lewiston–Queenston–Lampeter: Edwin Mellen Press 1993.
- WALLISS John: *The Brahma Kumaris as a ‘Reflexive Tradition’: Responding to Late Modernity*. Aldershot–Hants–Burlington, VT: Ashgate 2002.
- WERBNER Pnina: *Upolityczone macierzyństwo i feminizacja obywatelstwa: ruchy kobiece i transformacja sfery publicznej*. Przeł. Katarzyna Stańczak-Wiślicz. W: *Gender. Perspektywa antropologiczna*. T. 1: *Organizacja społeczna*. Red. Renata E. Hryciuk, Agnieszka Kościańska. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego 2007
- ZIMNIAK-HAŁAJKO Marta: *Raj oswojony. Antropologia nowych ruchów religijnych*. Gdańsk: słowo/obraz terytoria 2003.

W POSZUKIWANIU KOBIECEJ SPRAWCZOŚCI DUCHOWEJ

Streszczenie

W artykule tym podejmuję kwestię kobiecej sprawczości duchowej w Polsce. Patrę na nią przez pryzmat badań etnograficznych przeprowadzonych wśród osób, które odeszły od katolicyzmu i przyłączyły się do pochodzącego z Indii nowego ruchu religijnego Brahma Kumaris. Moje badania pokazały, że przyczyną konwersji było szeroko rozumiane niezadowolenie z relacji między płciami. Badane nie zostawały jednak feministkami, lecz podporządkowywały się ścisłej, ascetycznej dyscyplinie. Powodowało to całkowitą przemianę ich relacji rodzinnych i społecznych. W artykule odwołuję się do współczesnych antropologicznych teorii sprawczości i omawiam te elementy sprawczości i tożsamości, które wykraczają poza feministyczne, liberalne podejście do emancypacji. Brahma Kumaris to ruch marginalny, wypracowane jednak tutaj narzędzia analizy renegotiacji relacji rodzinnych i społecznych mogą posłużyć do badania innych grup kobiecych.

Streściła Agnieszka Kościańska

Słowa kluczowe: Polska; sprawczość; konwersja religijna; role płciowe; Brahma Kumaris; nowe ruchy religijne.

IN SEARCH OF FEMALE SPIRITUAL AGENCY

Summary

In the paper, I explore the issue of female spiritual agency through ethnographic fieldwork conducted among Polish converts from Catholicism to a female dominated, Hindu rooted new

religious movement, the Brahma Kumaris. My data show that reasons of conversion include dissatisfaction of gender relations. However, instead of becoming feminists, the women at the center of my research commit to strict ascetic discipline. The changes that this commitment entails totally reorganize their relations within their families and their social lives. Drawing on contemporary developments in anthropological approaches to agency, I focus on theorizing those elements of agency and identity that go beyond liberal feminist concepts of women's emancipation. The Brahma Kumaris is a marginal group, but the general pattern of analysis of renegotiation of family life and relations beyond the private sphere may apply to other women's groups.

Summarised by Agnieszka Kościańska

Key words: Poland; agency; religious conversion; gender roles; Brahma Kumaris; new religious movements.